

Spaudos būdai

Leidėjai į knygos spausdinimo procesą dažniausiai nesikiša. Knygos spausdinimą atlieka spaustuvės darbuotojai, gerai išmanantys šio proceso technologiją. Tačiau bendrais bruožais spaustuvės darbo principus ir spaudos būdus turėtų žinoti ir leidėjai.

Pačia plačiausia prasme poligrafinis spausdinimas - tai dažų perkėlimo ant popieriaus procesas. Yra gana daug spaudos būdų. Kai kuriais iš jų šiuo metu Lietuvoje jau nebespausdinama, jie turi tik istorinę reikšmę. Kiti naudojami retai spausdinant specifinius leidinius - pinigų, vertybinių popierių arba ne ant popieriaus.

Technologiniu požiūriu galima būtų išskirti du pagrindinius poligrafinės spaudos būdus: spausdinimas naudojant spaudos formas ir spausdinimas jų nenaudojant.

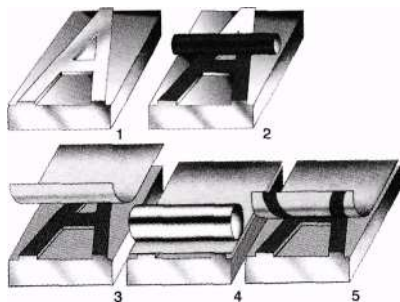
Visi šie būdai skirstomi dar į keletą pogrupių, kuriuos trumpai apžvelgsime.

Iškilioji spauda

Tai tradicinis spausdinimo būdas sukurtas J. Gutenbergo ir šimtmečiais naudotas visame pasaulyje. Iš švino būdavo išliejami spaudmenys. Iš jų rankiniu būdu su montuojamas leidinio tekstas (dažniausiai tik vienas spaudos lankas, kadangi spaudmenų kiekis buvo ribotas). Tada spaudmenų paviršius būdavo padengiamas dažais, ant jo uždedamas popieriaus lapas, kuris voleliu prispaudžiamas prie klišės. Taip buvo išgaunamas atvaizdas popieriuje.

Išspausdinus spaudos lanką iš tų pačių spaudmenų būdavo surenkamas kitas spaudos lankas, po to dar kitas ir t. t. Šis būdas dar vadinamas monotipu, kadangi kiekvienam ženklui atspausti buvo naudojamas atskiras spaudmuo.

Vėliau buvo pradėta lieti ne kiekvieną raidę atskirai, bet visa eilutė, o spaudos lankas montuojamas eilutėmis. Atspaudus metalas buvo išlydomas ir iš jo liejamos kitos eilutės. Šis būdas buvo pavadintas linotipu.

Rinkti tekstą linotipu buvo šiek tiek pigiau ir greičiau nei monotipu. Iškilioji spauda knygų leidybai šiuo metu praktiškai nenaudojama.

Fleksografinė spauda

Šis spaudos būdas panašus į spausdinimą iškiliaja spauda, tačiau fleksografinėje spaudoje formos gaminamos ne iš metalo. Anksčiau spaudos formos buvo išliejamos iš polimerų. Šiuolaikinėse fleksografinėse spaudos mašinose spausdinimo formos dažniausiai sudarytos iš monomero sluoksnio sujungto su standžių sluoksniu. Jis tam tikru būdu eksponuojamas lazerio spinduliu ir taip gaunama spausdinimo forma.

Šiuo metu fleksografinės spaudos mašinos yra dviejų rūšių: sekcijinės konstrukcijos (panašiai kaip ofsete) ir stelažinės, kur spaudos sekcijos montuojamos viena ant kitos. Pastaraisiais metais fleksografinė technologija labai pakito, o specialūs fleksografiniai lakavimo prietaisai efektyviai naudojami ir kituose spaudos būduose, pavyzdžiui ofsete.

Šiuolaikinės fleksografinės mašinos gali spausdinti ant įvairiausių paviršių - plastiko, folijų, polietileninių plėvelių ir kitų paviršių, dažniausiai naudojamų pakuočių gamybai. Ant popieriaus šiuo būdu praktiškai nebespausdinama.

Giliaspaudė spauda

Giliaspaudė (gilioji spauda) – spaudos būdas, taikomas grafikoje ir poligrafijoje.

Atspaudas gaunamas nuo įdubusių spausdinamųjų elementų. Įdubos ražomos arba ėsdinamos metalo plokštėje arba spaudos forma gaminama fotocheminiu būdu. Dažais tepama visa metalo plokštė arba spaudos forma. Vėliau dažai nuvalomi nuo iškilių vietų ir daromas atspaudas. Svarbiausios autorinės giliaspaudės technikos yra ražinys, sausoji adata, ofortas, akvatinta, mecotinta, minkštasis lakas. Fotomechaninės formos daromos su rastru arba su bitumo grūdeliais. Rastrine giliaspaude perteikiami subtiliausi tonai ir šešėlių gradacijos, be to, gaunami dideli atspaudų tiražai. Spaudos elementai įgilinti ir jų gylis yra nevienodas – kuo intensyvesnę spalvą reikia išgauti, tuo gilesnis atitinkamas spaudos elementas. Nuo tarpinių elementų dažus prieš spausdinimą nuvalo specialus peilis (brauklė) – rakelis. Vaizdo perdavimas nuo spaudos formos ant užspausdinamos medžiagos – tiesioginis.

Autorinė giliaspaudė atsirado XV a. vid.; XIX a.pab. išrastas fotomechaninis formų gamybos būdas. XX a. pr. pradėta spausdinti rotacinėmis mašinomis. XX a. vid. ištobulinta daugiaspalvė giliaspaudė. Lietuvoje autorinė giliaspaudė (vario ražiniai) atsirado XVII a. Spaustuvėse giliaspaudė pradėta taikyti XX a. 4-tą dešimtmetį.

